

## HİCRET

الَّذِينَ آمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ أَعْظَمُ دَرَجَةً  
عِنْدَ اللَّهِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ

Tevbe / 20. İman edip de hicret edenler ve Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihad edenler, rütbe bakımından Allah katında daha üstündürler. Kurtuluşa erenler de işte onlardır.

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَتَ  
اللَّهِ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ

Bakara / 218. İman edenler ve hicret edip Allah yolunda cihad edenler var ya, işte bunlar, Allah'ın rahmetini umabilirler. Allah, gafûr ve rahîmdir.

وَمَنْ يُهَاجِرْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يَجِدْ فِي الْأَرْضِ مُرَاعًا كَثِيرًا وَسَعَةً وَمَنْ يَخْرُجْ  
مِنْ بَيْتِهِ مُهَاجِرًا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ يُدْرِكْهُ الْمَوْتُ فَقَدْ وَقَعَ أَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ وَكَانَ  
اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا

Nisa / 100. Allah yolunda hicret eden kimse yeryüzünde gidecek bir çok güzel yer ve bolluk (imkân) bulur. Kim Allah ve Resûlü uğrunda hicret ederek evinden çıkar da sonra kendisine ölüm yetişirse artık onun mükâfatı Allah'a düşer. Allah da çok bağışlayıcı ve esirgeyicidir.

وَالَّذِينَ هَاجَرُوا فِي اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مَا ظَلَمُوا لَنَبُوَّتِهِمْ فِي الدُّنْيَا حَسَنَةٌ وَلَآجِرُ  
الْآخِرَةِ أَكْبَرُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ

Nahl / 41. Zulme uğradıktan sonra Allah yolunda hicret edenlere gelince, onları dünyada güzel bir şekilde yerleştireceğiz. Eğer bilirlerse ahiretin mükâfatı elbette daha büyüktür.

فَاسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ أَنِّي لَا أُضِيعُ عَمَلَ عَامِلٍ مِنْكُمْ مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَى بَعْضُكُمْ  
مِنْ بَعْضٍ فَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَأُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَأُودُوا فِي سَبِيلِي وَقَاتَلُوا وَقُتِلُوا  
لَا كُفْرَانَ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَلَدْخَلْتَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ تَوَابًا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ  
وَاللَّهُ عِنْدَهُ حُسْنُ التَّوَابِ

Al-i İmran / 195. Bunun üzerine Rableri, onların dualarını kabul etti. (Dedi ki:) Ben, erkek olsun kadın olsun -ki hep

birbirinizdensiniz- içinizden, çalışan hiçbir kimsenin yaptığını boşa çıkarmayacağım. Onlar ki, hicret ettiler, yurtlarından çıkarıldılar, benim yolumda eziyete uğradılar, çarpıştılar ve öldürüldüler; andolsun, ben de onların kötülüklerini örteceğim ve onları altlarından ırmaklar akan cennetlere koyacağım. Bu mükâfat, Allah tarafındandır. Allah; karşılığın güzeli O'nun katındadır.

## **HADİS...**

\* Hz. Ömer radiyallahu anh anlatıyor: "Resûlullah aleyhissalatu vesselâm buyurdular ki: "Ameller niyetlere göredir. Herkese niyet ettiği şey vardır. Öyleyse kimin hicreti Allah'a ve Resûlüne ise, onun hicreti Allah ve Resûlünedir. Kimin hicreti de elde edeceği bir dünyalığa veya nikâhlanacağı bir kadına ise, onun hicreti de o hicret ettiği şeydir."

\* Abdullah Ibnu Sa'dî radiyallahu anh anlatıyor: "Resûlullah aleyhissalâtu vesselâm'ın yanına bir heyet olarak geldik. Ben: "Ey Allah'ın Resûlü! Muhakkak ki ben, arkamda, artık hicretin sona erdiğini zanneden bir kavim bıraktım" dedim. Aleyhissalâtu vesselâm: "Küffârla kıtal edildiği müddetçe, hicret sona ermeyecektir" buyurdu."

\* Ya'la İbnu Ümeyye anlatıyor: "Fetih günü babam Ümeyye'yi getirip: "Ey Allah'ın Resûlü! Babamla hicret şartı üzere bey'at yap!" dedim. Ama O: "Onunla cihad etme şartı üzerine bey'at yaparım, artık hicret sona ermiştir" cevabını verdi."

\* Safvan İbnu Abdirrahman el-Kureşî anlatıyor: "Fetih günü babamı Aleyhissalatu vesselam'ın yanına getirdim ve: "Ey Allah'ın Resulü! Babama hicretten birpay ayır!" dedim. Resulullah: "Artık hicret kalmadı" buyurdular. Ben de gidip (Resulullah'ın hatırını hiç kırmadığı sevgili amcası) Abbas radiyallahu anh'ın yanına gittim, "Beni tanıdın mı?" dedim. "Evet!" deyince, arzumu ona açtım, babama hicretten bir nasip ayırması için Resulullah nezdinde şefaatte bulunmasını rica ettim. Kabul etti ve Abbas, üzerinde cübbesi olmaksızın gömlekli olarak evinden çıktı (huzur-u nebeviye gelip: ) "Ey Allah'ın

Resulü! Falancayı ve onunla aramızdaki (dostluğu) biliyorsun. O, size hicret üzere biat etmesi (ve böylece muhacir olma sevabından bir pay alması) için, babasını getirdi" dedi. Bunun üzerine Aleyhissalatu vesselam: "Artık hicret yok!" buyurdular. Abbas hazretleri: "(Bu adamın babası ile hicret şartıyla biat etmesi için) senin üzerine yemin ettim" dedi. Aleyhissalatu vesselam elini uzatıp adamın elini meshetti ve: "Amcamı yemininden kurtardım, hicret yoktur!" buyurdular."

\* Bera İbnu'l-Âzib radiyallahu anh anlatıyor: "Hz. Ebu Bekr radiyallahu anh, evinde babama uğradı. Ondan bir semer satın aldı. (Babam) Azib'e: "Benimle oğlunu gönder, onu evime kadar götürüversin!" dedi. Babam bana: "Hay onu götürüver!" dedi. Ben de götürüverdim. Babam onunla beraber çıktı, bedelini alacaktı.

Babam, Ebu Bekr'e: "Ey Ebu Bekr! Resûlullah aleyhissalâtu vesselâm'la (hicret ettiğin) gece ne yaptınız?" diye sordu. "Evet o gece yürüdük. Ertesi günü de öğle vaktine kadar yürüdük. Yolumuz تنها idi, hiç kimseye rastlamadık. Önümüze uzun bir kaya çıktı. Kayanın henüz güneşin değmediği bir gölgesi vardı. Yanına konakladık. Ben kayanın yanına geldim. Resûlullah aleyhissalâtu vesselâm'ın duldasında uyuması için eİimle bir yeri düzledim. Sonra oraya bir post yayıp: "Ey Allah'ın Resulü! (Siz biraz istirahat buyurup şurada) uyuyun, ben etrafınızı gözetlerim!" dedim.

Derken yatıp uyudu, ben de çıkıp etrafını gözetlemeye başladım. Kayaya doğru sürüsüyle gelmekte olan bir çobanla karşılaştım. O da bizim gibi gölgeye sığınmak istiyordu. "Sen kimlerdensin ey delikanlı?" diye sordum. Medine veya Mekke'den bir adama aitti. Ben tekrar: "Koyununda süt var mı?" dedim. "Evet!" dedi. "Sağar mısın?" dedim. Tabii dedi ve sağmak üzere bir koyun yakaladı. "Memede kıl, toz-toprak çerçöp olabilir, bunları bir çırp!" dedim. Dediğimi yaptı, beraberindeki bir kaba bir miktar süt sağdı. Benim de yanımda Resûlullah aleyhissalâtu vesselâm için taşıdığım bir kap vardı. İçmede, abdestte onu kullanırdı. (Sütü kendi kabıma aktararak) Aleyhissalâtu vesselâm'ın yanına geldim. Uyuyordu. Uyandırmak

istemedim. Uyanıncaya kadar yanında durdum. Süte biraz su kattım, dibi serinledi. "Ey Allah'ın Resülü, buyurun için!" dedim. O içti ben de memnun oldum. Sonra: "Yola koyulma vakti gelmedi mi?" dedi. "Evet!" dedim. Güneşin zevâlinde sonra hareket ettik. Peşimize Sürâka İbnu Mâlik İbni Cu'sem düştü. Biz sert bir arazide yürüyorduk. "Ey Allah'ın Resülü, bize yaklaştı!" dedim. "Üzülme! Allah bizimledir!" buyurdu. Aleyhissalâtu vesselâm, Sürâkaya beddua etti. Derhal atının ön ayağı karnına kadar yere saplandı.

Sürâka: "Anladım ki, siz bana ilendiniz. Ne olur benim için dua edin. Allah için ben de takipçileri sizden geri çevireceğim!" dedi. Aleyhissalâtu vesselâm dua ediverdi, adam kurtuldu ve geri döndü. Yol boyu her kime rastladı ise: "Ben size bedel burada gereken (aramayı) yaptım (kimse yok)!" dedi. Böylece her kime rastladı ise geri çevirdi. Hülâsa, bize verdiği sözü tuttu."

\* Hz. Ebu Bekr radiyallahu anh anlatıyor: "Biz mağarada iken müşriklerin ayaklarını görüyordum. Onlar bu sırada başlarımızın üstünde idiler. "Ey Allah'ın Resülü dedim, onlar ayaklarının aşağısına bir bakacak olsa bizi mutlaka görürler!" dedim. Bunun üzerine:

"Ey Ebu Bekr!" buyurdular, "Üçüncüleri Allah olan iki kişi hakkında ne zannediyorsun?"

\* Abdullah İbnu Sa'dî radiyallahu anh anlatıyor: "Resûlullah aleyhissalâtu vesselâm'ın yanına bir heyet olarak geldik. Ben: "Ey Allah'ın Resülü! Muhakkak ki ben, arkamda, artık hicretin sona erdiğini zanneden bir kavim bıraktım" dedim. Aleyhissalâtu vesselâm: "Küffârla kıtal edildiği müddetçe, hicret sona ermeyecektir" buyurdu."

\* Ya'la İbnu Ümeyye anlatıyor: "Fetih günü babam Ümeyye'yi getirip: "Ey Allah'ın Resülü! Babamla hicret şartı üzere bey'at yap!" dedim. Ama O: "Onunla cihad etme şartı üzerine bey'at yaparım, artık hicret sona ermiştir" cevabını verdi."

\* Sehl İbnu Sa'd radiyallahu anh anlatıyor: "(Sahabîler Islâmî

takvimin başlangıcını tesbit ederken) ne Resulullah aleyhissalâtu vesselâm'ın bi'set zamanına, ne de vefat zamanına itibar etmediler. Fakat Medine'ye gelişine itibar ettiler."

\* İbnu Amr (radiyallahu anh) anlatıyor: "Bir adam, cihada iştirak etmek için Hz. Peygamber (aleyhissalâtu vesselâm)'den izin istedi. Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm): "Annen baban sağlar mı?" diye sordu. Adam: "Evet" deyince: "Onlara (hizmet de cihad sayılır), sen onlara hizmet ederek cihad yap" buyurdu.

\* Ümmü Seleme (radiyallahu anhâ) anlatıyor: "Ey Allah'ın Resûlü, Allahu Teâla'nın kadınları hicretle ilgili olarak zikrettiğini hiç işitmiyorum, niçin? diye sordum. Bu sorum üzerine şu âyet indi: "Rableri dualarını kabul etti: Bir birinizden meydana gelen sizlerden, erkek olsun, kadın olsun iş yapanın işini boşa çıkarmam. Hicret edenlerin, memleketlerinden çıkanların, yolumda ezâya uğratılanların, savaşı ve öldürülenlerin günahlarını elbette örteceğim. And olsun ki, Allah katında bir nimet olarak, onları içlerinden ırmaklar akan cennetlere koyacağım. Nimetin güzeli Allah katındadır." (Âl-i İmrân, 195).

\* İbnu Abbas (radiyallahu anhüma) şu iki ayet hakkında aşağıdaki açıklamayı yapmıştır: "Doğrusu inanıp hicret edenler, Allah yolunda mallarıyla canlarıyla cihâd edenler ve Muhâcirleri barındırıp onlara yardım edenler, işte bunlar birbirlerinin dostudurlar" ve "İnanıp hicret etmeyenlerle, -hicret edene kadar- sizin dostluğunuz yoktur. Fakat din uğrunda yardım isterlerse, aranızda anlaşma olmayan topluluktan başkasına karşı onlara yardım etmeniz gerekir. Allah işlediklerinizi görür. İnkâr edenler birbirlerinin dostlarıdır. Eğer siz aranızda dost olmazsanız yeryüzünde kargaşalık, fitne ve büyük bozgun çıkar. İnanıp hicret eden, Allah yolunda savaşanlar ve Muhacirler'i barındırıp, onlara yardım edenler, işte onlar gerçekten inanmış olanlardır. Onlara mağfiret ve cömertçe verilmiş rızıklar vardır. Sonra inanıp hicret eden ve sizinle birlikte savaşanlar, işte onlar sizdendir." Bedeviler muhacire varis olmazdı, muhacir de ona varis olmazdı. Bu durum nesh edildi. Ayet şöyle buyurdu: "Birbirinin mirascısı olan akraba Allah'ın kitabına göre birbirine daha yakındır. Doğrusu Allah her şeyi bilir" (Enfal, 22-25).

\* İbnu Abbâs (radiyallahu anhümâ), "Ey iman edenler, eşlerinizin evlatlarınızın içinde hakikaten size düşman olanlar da vardır. O halde onlardan sakının.." (Teğâbün 14) meâlindeki ayet hakkında şu açıklamayı yaptı: "Bu hitaba maruz kalan kimseler bir kısım Mekkeli erkeklerdir. Bunlar, hicret ederek Hz. Peygamber (aleyhissalâtu vesselâm)'e gelmek isterler, fakat kadın ve çocukları kendilerini terketmelerini istemeyerek hicretlerine mûmânaat etmişlerdir. Bu kimseler bilâhare hicret edip gelince, halkın, din hususunda çok şey öğrenmiş olduğunu görürler. Bunun üzerine (kendilerinin önceden hicret etmelerine mâni olan) zevce ve evlâtlarını cezalandırmak istediler. Bu hâl karşısında Cenab-ı Hakk mezkur âyeti inzâl buyurdu."

\* Hz. Enes (radiyalahu anh) anlatıyor: "Muharcirler hicretle Medine'ye gelip (Ensar'ın yardımlarını gördükleri) vakit şöyle dediler: " Ey Allah 'ın Rasûlü ! Biz, çok maldan böylesine cömertce veren, az maldan da yardımı böylesine güzel yapan aralarına inmiş bulunduğumuz şu Medinelilerden başka bir kavmi hiç görmedik! Bize bedel işlerimizi yaptılar, hayatımızı düzene koymada yardımcı oldular. Biz (hicret ve ibadetlerimizle kazandığımız) sevapların hepsini onlar alacak diye korkuyoruz !" Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) onlara şu cevabı verdi: " Hayır! Onlar sizin dua ve teşekkürlerinizden hâsıl olan sevabı alacaklar. "

\* Şeddâd İbnu'l-Hâd (radiyallahu anh) anlatıyor: "Bir bedevî gelerek Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm)'a iman etti. Sonra da sordu: "Seninle hicret edeyim mi?" Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) onu ashabından birine teslim edip meşgul olmasını söyledi. Sonra yapılan gazvede Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm), bir miktar ganimet elde etmişti. Bunu taksim etti ve bedevîye de bir pay ayırdı. Bedevî: "Bu nedir?" diye sordu. Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm): "Bu payı sana ayırdım" dedi. Adam: "Ben bunun için sana tâbi olmuş değilim, ben -eli ile boğazını göstererek- şuraya bir ok atılıp ölmem ve cennete gitmem için sana tâbi oldum" dedi. Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) da: "Sen Allah'a sâdık oldun mu o da sana sâdık olur (dilediğini verir)" dedi. Askerler bir müddet durdular. Sonra

düşmanla mukâtele etmek üzere kalktılar. Adamcağızı, az sonra sırtlayıp Hz.Peygamber (aleyhissalâtu vesselâm)'e getirdiler. Tam gösterdiği yere bir ok isabet etmiş ve ölmüştü. Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm): "Bu, o adam mı?" diye sordu: "Evet, odur!" dediler. "Öyleyse o Allah'a doğru söyleyip sadâkat gösterdi, Allah da ona sadâkat gösterdi" dedi. Adam, Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm)'ın cübbesi ile kefenlendi. Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) cenazeyi öne çıkardı, üzerine namaz kıldı. Okuduğu duadan işitilenler arasında şu da vardı: "Ey Allahım, bu senin bir kulundur. Senin yolunda hicret etmek üzere memleketinden ayrıldı. Şehid olarak öldürüldü. Ben buna şâhidlik ediyorum."

### TEFSİR...

وَمَنْ يُهَاجِرْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يَجِدْ فِي الْأَرْضِ مُرَاعًا كَثِيرًا وَسَعَةً وَمَنْ يَخْرُجْ  
مِنْ بَيْتِهِ مُهَاجِرًا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ يُدْرِكْهُ الْمَوْتُ فَقَدْ وَقَعَ أَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ وَكَانَ  
اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا

Nisa / 100. Allah yolunda hicret eden kimse yeryüzünde gidecek bir çok güzel yer ve bolluk (imkân) bulur. Kim Allah ve Resûlü uğrunda hicret ederek evinden çıkar da sonra kendisine ölüm yetişirse artık onun mükâfatı Allah'a düşer. Allah da çok bağışlayıcı ve esirgeyicidir.

Ve her kim, yolunu bilip de Allah yolunda hicret ederse yeryüzünde birçok gidecek, sığınacak veya düşmanların zıddına hareket edecek yer ve genişlik bulur. Dolayısıyla yaşadıkları yerde bir tür rahat ve bolluk bulunanlar, oradan ayrılınca mutlaka sıkıntılara ve darlıklara düşeceğini zannedip de korkmamalıdır. Bir de, her kim Allah'a ve Resulüne hicret etmek üzere evinden çıkar da sonra amacına ulaşmadan ölüm kendisine yetişirse onun ecrini vermek Allah'a düşer. Yani amelini tamamlamış gibi, ulaşacağına ulaşmış olarak ecir elde eder. Dolayısıyla bu konuda, "yerimden ayrılırsam amacıma ya ulaşırım ya ulaşamam, iyisi mi elimdekini de kaybetmeyeceğim; Dimyat'a pirince giderken evdeki bulgurdan da olmayayım." diye düşünmemelidir. Allah için hareket eden, kaderde öyle yazıldığı için yarıyolda da kalsa yine tam sevap alacağını

bilmelidir. " Allah çok bağışlayıcıdır, çok merhamet edicidir."

Az önce nakledildiği gibi Cündüb b. Damre Medine'ye gelirken yolda "Ten'im" denilen yerde öleceğini hissederek sağ elini sol eline koymuş, "Allah'ım, şu senin, şu da Resulünün. Resulün sana ne ile biat ettiyse ben de öyle biat ediyorum." demiş ve ruhunu teslim etmişti. Bu haber Hz. Peygamber (s.a.v.)'in ashabına ulaştığı zaman, "Medine'de vefat etseydi sevabı eksiksiz olurdu." demişler, bu âyet de bunun üzerine inmiştir. İlim aramak, hacetmek, cihad etmek veya bunlar gibi herhangi bir dini amaçla Allah rızası için yapılan her hicretin Allah ve Resulüne yapılmış bir hicret olduğunu da açıklamışlardır.<sup>111</sup>

الَّذِينَ آمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ أَكْظَمُ دَرَجَةً  
عِنْدَ اللَّهِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْقَائِمُونَ

Tevbe / 20. İman edip de hicret edenler ve Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihad edenler, rütbe bakımından Allah katında daha üstündürler. Kurtuluşa erenler de işte onlardır.

İman ve hicret edip Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihad edenler, Allah katında derece bakımından en büyüktürler. Bunların yücelik mertebeleri ve üstün değerleri hepsinden yüksektir. Başkaları sakalık ve imaret de dahil olduğu halde diğer olgunluk ve faziletlerin hepsini elde etmiş olsalar bile, bu mücahidlerin, sırf mücahid oldukları için, Allah katındaki rütbe ve dereceleri yine de hepsinden üstündür. Ve işte gerçekten kurtuluşa erenler bunlardır. "Acaba", "belki" "umulur ki" gibi ihtimal ve tereddüt bildiren edat ve fiilleri olmayan gerçek ve mutlak anlamdaki kurtuluş işte bunlara mahsustur. Bunların kurtuluş ve necatına göre diğerlerinin durumu, sanki bir fevz ü necat bile değildir. Nisa Sûresi'nde "Müminlerden özür sahibi olmaksızın evlerinde oturanlarla Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihad edenler eşit olamazlar." (Nisa, 4/95), "Allah cihad edenleri, evlerinde oturanlara pek büyük ecirlerle üstün tutmuştur. Onlara katından derece derece lütfederek bir mağfiret ve rahmet ihsan etmiştir..." (Nisa, 4/95-96) âyetiyle de mücahitlerin Allah katındaki yerlerini belirlemiştir. (Bu âyetlerin

tefsirine bkz.)

Bu âyetlerin sebab-i nüzulünde rivayet olunduğuna göre; Müşrikler, Yahudilere "Biz hacılara sakalık yapıyoruz, Mescid-i Haram'ın imarını ve bakımını üstlenmişiz. Biz mi efdaliz, Muhammed ve ashabı mı?" demişler. Onlar da "Siz efdalsiniz" cevabını vermişler. Ayrıca Hz. Ali, amcası Hz. Abbas İslâm'a girdikten sonra, ona "Amca, hicret edip Resulullah'a katılsanız." demiş, o da "Ben hicretten daha efdal bir halde değil miyim? Beytullah'ı ziyaret edenlere su veriyorum ve Mescid-i Haram'ı imar edip bakımını sağlıyorum." diye cevap vermiş. Bunun üzerine bu âyetler nazil olunca Hz. Abbas "Bana öyle geliyor ki, bu sakalık görevini bırakacağım." demiş. Hz. peygamber de kendisine "Sakalık işinize devam ediniz, çünkü sizin onda hizmetiniz vardır." buyurmuş.

"Sahih-i Müslim"de rivayet olunduğu üzere Numan b. Beşir demiştir ki, "Resulullah'ın minberi yanında idim, bir adam, ben hacılara sakalık etsem de başka hiçbir amel işlemesem gam yemem, dedi. Bir başkası da ben Mescid-i Haram'ı imar etsem de başka hiçbir amel işlemesem kendime dert etmem, dedi. Bir diğeri de Allah yolunda cihad etmek bu sizin söylediklerinizden daha efdaldır dedi. Bu bir Cuma günü idi. Derken Ömer (r.a.) bunlara, susun, Resulullah'ın minberinin dibinde böyle sesinizi yükseltmeyin. Maamafih namazı kıldıktan sonra bu ihtilaf ettiğiniz meseleyi Resulullah'dan sorup öğreneyim, dedi. Daha sonra Allah Resulü'nden meseleyi sordu, Allah Teâlâ da bu âyeti inzal buyurdu".

### **PIRLANTA SERİSİ...**

**Soru: Allah Resul'ünün nam-ı celil'i üzerinde güneşin doğup battığı her yere ulaşacağını ifade ediyorsunuz. Bu, bizim için bir emir midir? Bu açıdan hicreti değerlendirir misiniz?**

Bu söz onun sözüdür. Buyuruyor ki, "bir gün benim adım güneşin doğup battığı her yere ulaşacak" diyor. Demek ki, kutuplarda azıcık yarım saatliğine bile güneşin doğup battığı yerler vardır. Oraya bile ulaşacak.

Aslında meseleyi öyle almamalı. Mekanı zikredip o mekanda mekana hulul edecek insanı anlamak lazım. Yani gecesı gündüzü olan insanların bulunduğu her yere benim namım ulaşacaktır.

Şimdi bu gaybi bir haberdır. Fakat gaybi haberden daha çok, bizim için gösterilen bir ufuktur, bir gaye-i hayaldır. Bize verilmiş bir hedeftir. Diyor ki, siz benim adımlı nam-ı celilimi güneşin doğup battığı her yere götürün. Götürmek için o bir avuç atında eğeri olmayan, atının ağzında gemi olmayan –baldırı çıplak derken takdir sözüyle söylüyorum- Hicaz’dan ayrılan baldırı çıplak – o baldırı çıplaklara ruhum kurban olsun- atları ciriko kemikleri üzerinde dünyanın dört bir yanına o nam-ı celili Muhammedi’yi götürmek için at koşturdu durdular. O anil merkez hareketin, merkez kaç hareketin, gücü bir yere kadar gitti durdu. O merkezden hızını alan güç bir yerde bitti durdu. Bayrak taşıyan kollar birden yerde yoruldu, bayrak bırakıldı. At çatladı, silah işlemez oldu, kılıç körerdi, yay açılmaz oldu, ok gitmez oldu. Ve gele gele size geldi. Götüre bildikleri yere kadar götördüler. Bize getirenlerin de ruhu şad olsun.

Biz bir Asya milletiyyiz. Onlar hicret-i seniyyenin sekseninci senesinde Buhara’ya gelmeselerdi, kırkinci senesinde Manevarun Nehir’e ulaşmasalardı biz nerden Müslümanlığı öğrenecektik. O ilk Müslümanlar İslamı çok iyi yorumlamasalardı, bizim anladığımız manada seslendirmeselerdi nasıl böyle bir Müslümanlığı anlayacaktık.

Ama her bir fani gibi onların bir ömrü vardır. Onlarda ömürlerini, ömrü tabilerini, tamamladılar ve göçüp gittiler Allah’a. Vazife başında gittiler. Şimdi gele gele bu vazife size düştü. Ama acıdır çok, Allah Resul’ünün nam-ı celili güneşin doğup battığı her yere gidemedi henüz.

Sizin arkadaşlarınız Sibiryalarda yaz günlerinde sıcakın otuz kırk derece olduğu kış günlerinde soğğun altmış derece olduğu bir yerde o nam-ı celili Muhammedi’yi şöyle veya böyle tutturabilir miyiz diye, buza yazı yazar gibi oraya o namı yazmaya çalışıyorlar. Eski Moğolların ülkesine, bilmem ki Güney Kutup’ta insan var mıdır? Oralara kadar dünyanın her yerine nam-ı celili Muhammedi’nin götürülmesi.

Bırakın buralara da bir Almanya'ya gidin, dünya kadar yer gezersinizde ruhi revani Muhammedi minarelerde şehbal açmaz. İngiltere'de dünya kadar yer dolaşırsınız da ezan sesi duymazsınız. Camileri vardır ama sizin camilere benzemez. Müezzinleri kapalı yerlerde ezan okur. İmamların sesi sokağa taşmaz. Oralarda sokakları da alacak şekilde gürül gürül namaz kılınmaz. İtri'nin bestesiyle salat-u selamlar okunmaz. Allahu Ekberler denmez.

Ve Allah Resul'ünü kaldığın sürelerce ben oralarda çok garip hissettim. "Çok az anılıyorsun ya Resulullah, herhalde çok gurbet yaşıyorsun buralarda" dedim kendi kendime. Bir senden evvel ama senden küçük o peygamberlerin haline bakıyorum. Bir Amerika'da bakıyorum Davud'un sesi senden yüksek çıkıyor. Süleyman'ın sesi senden yüksek çıkıyor. İsa'nın sesi senden yüksek çıkıyor. Musa'nın sesi senden yüksek çıkıyor. O seslere de ruhum kurban. Ama senin sesin bir sporda başarılı olamamış takımın bayrağının birkaç adım aşağıda olması gibi nam-ı celiline baktıkça aşağıda görüyorum. Ve içim içimi yiyor adeta.

Oralara bile nam-ı celili Muhammedi götürülememiş. Biz mi vefasız, bize yakın olan bizden evvelkiler mi vefasız, tarih mi vefası, tarihseller mi vefasız kim vefasız bilemeyeceğim. Ama herhalde dostun vefasızlığı bahis mevzu düşmanın husumetinin yanı başında.

Bunun için güneşin doğup battığı her yere mutlaka ulaşmamız lazım. Bunu ister bir emir telakki edersiniz sahabinden. İster bir gaye-i hayal telakki edersiniz. Sizin için bir ufuk, bir hedeftir. Buraya ulaşın demiştir ümmetine. Ve isterseniz onu henüz vakti gelmemiş gaybtan verilen bir haber telakki edersiniz. Demek ki, Allah resulü olacak bir şeyi söylüyor. Madem bu olacaktır öyleyse bence bunu oldurmaya çalışmalıyız.

O olacak şeyin yanında Allah'ın inayeti vardır. Allah'ın keremi vardır, Resul'ün şefaati vardır. Allah (c.c.) sizi tutup kaldıracaktır. Allah sizi tutup kaldıracaktır. Allah'ın inayet ve keremiyle. Bunu ben bir işarete binaen söylüyorum. Sizin tutulup kaldırıldığınıza dair bir işarete binaen söylüyorum ama müsaadenizle onu

açamayacağım. Mezun değilim onu açmaya. Onu O'nunla benim aramda bir sır olarak kabul edeceğim.

Eğer tutulup kaldırılmayı düşünüyorsanız, dağınıklığınızın giderilmesi ve toparlanmayı düşünüyorsanız bu işe sahip çıkın. İslamın dağınık şemni bir araya getirin ki Allah'ta sizi dağınıklıktan kurtarsın, derlenip toparlanmanıza yardımcı olsun ve tutsun sizi tutup kaldırdığınız hakla beraber kaldırsın. Hakkı koyacağı yere koysun. Hak sahiplerini, ihkak-ı hak yapanları hakkı kaldırıp koyduğu yere koysun.

Ben sizden fazla bir şey istemiyorum, istemeye hiç hakkım yok. O konumda da değilim. Ama başlattığınız şu şeyi devam ettirmenizi istirham ediyorum. Allah aşkına, Resulün hatırına, şanlı tarihinizin hatırına. Tarihinizde sizin garip bir hadise değil bu. O kadar çok tekerrür etmiş. O kadar çok baskısı yaşanmış, o kadar çok şablonu var ki. Size diyorum bu kanaviçe üzerinde hayatınızı ördüğünüz zaman, örgülediğiniz zaman bu kendi kendine gerçekleşecektir Allah'ın inayet ve keremiyle.

Başlamış bir iş, yarıda bırakmayın. Bir kırık plak gibi kalmasın. Bu ses bu beste tamamlasın Allah aşkına. Bunu arkadan gelenler dinlerken yahu tamam olmuyor bu şiir demesinler. Bu beste tamam olmuyor demesinler. Dinlesinler ve tamamlayanlara rahmet desinler.

Başlamış bir şey. Başlamışı bitirin inşallah. Siz bitirmeye azmederseniz Allah sizi çoğaltmakta, sizi ikmal etmekte, itmam etmekte ve bu işi bitirmede size yardımcı olacaktır.

## **HİCRET**

Mukaddes Göç'ten kastımız Hicret'tir. Hicret, altında çok büyük ma'nâ ve büyük hakikatlar yatan oldukça büyük bir mes'eledir. Bu kelime, insanın, bir beldeden bir beldeye hicret etmesini ifade ettiği gibi, insanın bir düşünceden başka bir düşünceye hicret etmesini de ifade eder. Ve, yine insanın kendi özünden kendi özüne hicretine de delâlet eder. Ben bu çok geniş, çok derin, çok muhtevalı kelimeyi, hem kelimenin kâmet-i kıymetine uygun şekilde hem de bugünkü önemi ölçüsünde ifade etmeye muktedir olabilir miyim bilemem, ama, Rabb'im

ihsanı ölçüsünde arzelmeye çalışacağım.

Hicret, her yüce da'vâda çok önemli bir esastır. Evvelâ şu kaziyye ile başlayalım: Hicret etmedik büyük bir da'vâ adamı, büyük bir mefkûre adamı, büyük bir vazifeli ve ideal adamı yok gibidir (dikkatli konuşuyorum). Bugüne kadar hemen herkes, doğduğu yeri, o yüce da'vâsı uğruna terketmiş ve başka bir yere gitmiştir. Hicretin, Allah emri olarak yapılmış olması, onun en bereketli, en ağırlıklı tarafıdır. Çünkü, hicret eden şahsın, ileride vereceği hizmet adına bu göçle gelen bir kısım ma'nâlar var ki, o yönüyle de çok ehemmiyetlidir. Hz. İbrahim (as)'a, -şimdiye kadar O'na bu ismi hiç kimse takmamıştır ama- O'na "Seyyah Nebî" dense sezâdır. Nakil imkânlarının çok dar olduğu bir dönemde Babil'de sesini duyuyoruz. Bakıyoruz ki, Hz. İbrahim (as) Babil'i velveleye vermiş. Sonra Kenan ilinde kendisini görüyoruz. Sonra bakıyoruz ki Suriye'de... Hz. İbrahim Aleyhisselam Suriye'de bulunan Firavun'un, -bir kısım tarihçilerin kaydettiklerine göre Saduk denen zalim hükümdar-karşısında ve yanında da pâkize eşi Sârâ orada şöyle niyaz ediyor: "Allahım bu mücadelede, bu yaka-paça olmada, eğer bizi mağlub edersen, yeryüzünde Senin adını anacak kimse kalmayacak." Demek, yanında mübarek zevcesi, belde belde, diyar diyar dolaşıyor ve herkese birşeyler fısıldamaya çalışıyor. Sonra O'nu, yerle bir olmuş Harem-i Şerif'in başında görüyoruz... Evet Hz. İbrahim Aleyhisselam ,yeryüzünde bütün canlıların, ezelden ebede kadar hem mihrabı hem de göbeği sayılan ve bağrında Hz. Muhammed Aleyhissalatü Vesselam'ı geliştiren, kıyamete kadar da saygıyla anılacak olan, hatta yıkılışı da kıyametin en büyük alâmeti sayılan Mekke-i Mükerrreme'ye de uğradı...

Evet, Hz. İbrahim (as) Harem-i Şerif'e kadar gelmiş ve orada maddî-ma'nevî sellerin önüne katıp sürüklediği yığın yığın gerçöple karşılaşmıştı. Yani küfür ve dalâlet selleri ile Betha'nın dağlarından coşup gelen maddî seller omuz omuzaydı. Sanki, karanlıkların karanlıklarla savaştığı o kapkara günlerde Cenâb-ı Hakk, Ka'be'yi maddesiyle, ma'nâsıyla nezdine almış gibiydi.. İbrahim Aleyhisselam bunları gördükten sonra, Ka'be'nin bilinen

bir kalıntısına işaret buyurmuş ve oğluyla beraber, orada Ka'be'nin yeniden inşâsına çalışmış.. sonra insanları O'na çağırmış, vicdaniyla insan olan insanlar Hz. İbrahim'in sesine icabet etmiş ve Ka'be'ye koşmuşlardı. Bu arada şunu da kaydedelim: Ezan-ı Muhammedî'nin yine Hz. İbrahim'in o çağrısından istinbat edildiğini muhakkıkîn söylüyor. "Ve ezzin finnâsi bilhacci..." (Hac Sûresi, 22/27). "Çağır herkesi, ata binerek, süvari olarak, koşa koşa gelsinler ve burayı ziyaret etsinler." Bu makam öyle bir makam ki; insanlar buradan açılan bir menfezle, Allah ile münasebete geçebilirler. Zira Ka'be, Sidret'ül-Münteha'ya kadar rûhanilerin, meleklerin metafı (tavaf yeri)'dir. İnsanların bu metafta dönüp durmaları tasavvurlar üstü bir mazhariyettir. Efendimiz Aleyhissalatü vessalam: "İmam, veleddâllîn" deyince, siz "amin" deyin. Çünkü veleddâllîn'e gökte melekler "amin" derler. Kimin amin'i meleklerin amin'ine denk gelirse, onun geçmiş günahları mağfiret edilir. Tavaf öyle bir hâdisedir ki, biz o tavafı ifâ ederken Allah (cc) oraya bakar, Enbiya-i izâmın ervahı o tavafa iştirak eder.. ve tâ Sidret'ül-Münteha'ya kadar melekler de bu nûranî amud etrafında döner dururlar. Evet, tavaf eden her insan bilmelidir ki, o tavaf ederken, sağında solunda rûhâniler, yerin altına doğru cinlerin mü'minleri, Sidret'ül-Münteha'ya kadar da meleklerin, çevresinde tavaf ettikleri, Allah'ın: "Beytim" dediği bir kudsî bina etrafında dönüyor.

Efendimiz Sallallahü aleyhi ve sellem, böyle mukaddes bir yerde dünyaya teşrif buyuruyor.. ve bu yer Hz. İbrahim hicretinde önemli bir konaktır. Evet, Hz.İbrahim (as) uzun seyahatı neticesinde oraya gelmiş, orada karar kılmış, orada oturmuş ve sanki bu mukaddes göçü de orada bitirmiş.. ve derken göç orada göçe gaye tohumla buluşmuş, tohum ulu bir çınara dönüşmüş ve çınar iki önemli dalıyla ebediyete yönelmiş. O iki daldan biri birkaç fasıl meyve vermiş ve kökle bütünleşmiş; diğeri ise "ezeliyetin hakkıdır" deyip ebediyete uzanmıştır. Evet, İsmail dalı da öyle bir meyve vermiştir ki o meyve terazinin bir kefesine konduğu zaman, bütün Enbiya-ı izâmdan daha ağır gelecek ve arkasından gelenler için vesile-i iftihar olacaktır. Bu muhteşem meyve insanlığın Emîn'i, büyük

Fetânet, büyük Sıdk Sahibi Hz.Muhammed Aleyhissalatü vesselam'dır ve Hz. İbrahim (as)in seyahatı olan mukaddes göçün de neticesidir.

Hız. İsa (as)'a niye Mesih dediler? "Mesih" in ma'nâla-rından biri de seyahat eden demektir. Evet, Mesih, fail sığası olarak çok mesheden, yani çok gezen, çok seyahat eden insan demektir. Hız. İsa (as) da hep hakikate aşına, hakikate dilbeste gönül ve çehre aramış, sağda solda dolaşmış durmuştur. Bu uzun seyahatları neticesinde, 12 havari elde etmiş, rahle-i tedrisine aldığı bu insanlarla cihanın fethine koyulmuş ve Allah'ın kendine tevdi ettiği mukaddes emanet ve büyük da'vâyı onlarla tahakkuk ettirmeye çalışmıştır. Bir de bunlardan bir tanesinin de ihanetini düşünecek olursak, sadece 11 insanla cihanın fethine çıkmış olduğunu anlarız. Seyyidina Hız. Mesih (as)'ın nerede doğduğu bilinmiyor ama, mukaddes göçü, hicreti biliniyor. Hatta tâ Anadolu içlerine kadar geldiğini bazı tarih kitapları haber veriyor. O, Filistin çevresinde dolaşmış, Arap Yarımadası'nı gezmiş ve 33 yaşında, bizim buudlarımız, bizim ölçülerimiz içinde, bu fâni âlemden ayrılıp, kendine has bir âleme yükselirken, dünyanın büyük bir kısmını, en büyük seyyahlardan daha çok gezmiş ve âşına gönül, temiz simâ aramış durmuştu...

Hız. Musa (as), Firavun'un sarayında büyümüş ve belli ölçüde sarayın sınımsıkı ve yumuşak hayatına alışmış olmasına rağmen, O da hicret etmiştir. Evet, eğer araştırabilirsek, bütün Enbiya-ı izâmın hayatında, hicreti bir esas olarak görürüz.

Hiç şüphe yok ki bu kudsî muhacirler arasında en büyük Muhacir, Efendimiz sallallahü aleyhi ve Sellem'dir. Çünkü hicret, her şey gibi O'nunla (sav) tam doruğa ulaşmıştı. Efendimiz (sav)'le ubudiyeti, ibtidâ ile intihayı cem' buudluydu. Evet O, kullukta, en mübtediyane mebbe'de'li ve en müntehiyâne edâliydi. Semavî sofrasında Cibril (as) bir bedevi ile aynı kaşığı kullanabiliyordu. O'nun hicreti de bu çizgide cereyan etmişti. Evet, Mekkeli Medine Efendisi'nin göçü çok meşakkatli ve o kadar da derin, çok muhataralı ve o kadar da muhtevalı gerçekleşmişti. Başka Peygamberlerde hicretin ne seviyede ele alındığını bilemiyoruz; ama O, "Hicret etmen şartıyla." deyip

herkesin elini sıkıyordu. Hatta hicret etmeyene o gün, münafık nazariyle bakılıyordu. Ancak, Velid İbn-i Velid, Ayyaş İbn-i Rebia, Seleme İbn-i Hişam gibilere hicret etme fırsatı verilmemişti ve bunlar mâzur görülmüşlerdi. Evet sadece bu üçü hicret edemeyen talihlilerdendi. Onların hayatlarında meydana gelen bu gayr-i iradî boşluğu da Allah Resulü (sav) dualarıyla doldurmaya çalışıyordu. Ve bu hâl "O mevzu seni çok alâkadar etmez" buyurulacağı ânâ kadar da devam etti.. evet, Efendimiz (sav) hiç durmadan ellerini kaldırıyor: "Allahım Velid İbn-i Velid'e, Allahım Seleme İbn-i Hişam'a, Allahım Ayyaş İbn-i Rebia'ya necat ver!" diye yalvarıyor ve inliyordu. Zira bunlar ilk müslüman olanlardandı. Ayyaş, Ebu Cehil'in anne bir kardeşi idi. "Lâilâhe illallâh Muhammedurrasulüllâh" dediği andan itibaren zincire vurulmuştu. Mekke fethedilinceye kadar da ayağında zincir, boynunda bukağı, yer yer ağabeyi Ebu Cehil'in tokatlarıyla inleyip durdu; zaman zaman da -İslâm'la şereflenince Yermuk'un kahramanları arasına katılan- yeğeni İkrime'nin tekmeleriyle... Seleme İbn-i Hişam, Ebu Cehil'in baba bir kardeşidir ve O da zincirli ve bukağılıydı. Velid İbn-i Velid de Halid İbn-i Velid'in büyük kardeşi ve Velid İbn-i Mugîre'nin oğludur. İşin garibi, bunların hepsi de Mahzum oymağından müslüman olmuş kimselerdi. Bütün güç ve kuvvetlerini sarfetmiş, Aleyhissalatü Vesselam'a ulaşmaya çalışmış, hicret etmek için uğraşmış, fakat bir türlü engelleri aşamamışlardı. Onun için de Allah Resulü (sav) sabah namazında rukudan kalktıktan sonra, ellerini kaldırıyor, bunlara dua ediyor ve "Necat ver!" deyip inliyordu. Hatta; öğlen, akşam ve yatsıda da duâ ettiği oluyordu.

Hicret o kadar önemlidir ki, bir taraftan Efendimiz Sallallahü aleyhi ve Sellem, elini sıkıdığı herkese "Göç edeceksin" buyurur, diğer taraftan da bu göçü, iradesiyle yapamayan kimselere göç edebilmeleri için de duâ ediyordu.

Sa'd İbn-i Ebi Vakkas Fetih'ten sonra Mekke'de hastalanınca, çok ürperdi, ve fevkalâde rahatsız oldu. Öyle ki Efendimiz (sav) kendilerini ziyaret ederken; meâlen:"Ya Resûlallah! Arkadaşlarım hicret etti ve Medine'ye gittiler, ben ise ölüp

burada kalacağım. Halbuki bizim için hicret yeri çok önemliydi. Biz oraya Allah için gitmiştik. Şimdi Mekke’de vefat edip kalacağımı düşündükçe çok üzülüyorum” diyordu. Mekke o kadar mukaddes, o kadar mübarek olmasına rağmen hicret ettikleri yurdu terk etme endişesi her an onlar için en büyük endişe kaynağı olmuştu.

Hicret, gerçekten Allah’ın hoşuna giden makbul bir ameldir. Çünkü hicret eden kimse Allah için çok büyük bir fedakârlığa katlanmaktadır. Evet, dünyada bir insan ailesini, evlad ü ıyâlini, doğduğu yeri çok sever. Dâussıla (sıla hasreti) dediğimiz şey, şairlerin şiirlerine kadar girmiştir. Pekçok insan bu hasreti terennüm etmiş, pek çok kimse bunu şiirleştirmiştir. Bu his hemen herkeste vardır. Tabîi ve fitrî olduğu için de insanın bunu içinden söküp atması mümkün değildir. Nitekim Seyyidina Hz. Bilal, Medine-i Münevvere o kadar güzel olmasına rağmen, kalkmış Peygamber köyünde hıçkıra hıçkıra ağlamış ve Mekke için destanlar koşmuştur. Hz. Ebubekir dahil başkalarının hasreti de bundan geri değildi. Bunlar bir da’vâ uğruna Medine’ye gelmişlerdi ama, dâussıla içlerini yakıyordu. Mesela; Hz. Ebu Bekir Efendimiz (ra) gibi, bir lahzâ Efendimiz (sav)’den ayrılmayı düşünmeyen bir insan bile, Mekke’yi özlüyor ve müşrikler hakkında için için intizarda bulunuyor, “Bizi yurtlarımızdan yuvalarımızdan ettiniz” diyor ve inliyordu. En mevsûk hadîslerde Efendimiz (sav) bile şöyle diyordu: “Mekke! Seni o kadar çok seviyorum ki, eğer beni çıkarmasalardı -vallahî- ben senden çıkmazdım.” İşte bu duygu, bir dâussıla duygusudur. Evet, hicreti ele alırken, mes’eleye bir de bu zâviyeden bakmak lâzımdır. Şimdi bir düşünün, Sahabi Mekke’de doğmuş, orada büyümüş ve oraya alışmışlardı. Hele orada ataları Hz. İbrahim (as)’in bir evi vardı ki, her sene binlerce ve binlerce insan, dünyanın dört yanından kopar gelir ve orayı ziyaret ederlerdi. Onlar da bu Ka’be’nin efendileriydi. Çünkü kimisi orada yeme-içme işini üzerine almış, kimisi zezem suyu işini idare ediyor, kimisi de hacıların kurban kesme işiyle meşguldu.. işte hemen hepsinin böyle alışageldikleri güzel şeyler vardı. Aslında hepimize, alışageldiğimiz şeylerden ayrılmak zor gelir: Mesela Ramazan’da alıştığımız iftarları, imsakları, teravihleri ve oruçları

içimizde derin derin hissederiz.. ve yine Ka'be'ye giderken, Ka'be'den de buraya dönerken, şu muvakkat ayrılışlarda ve firaklarda, içimizde ne türlü hicran esintilerinin bulunduğunu, çoğumuz kimbilir kaç defa yaşamışızdır. Halbuki hicrette Ashab Efendilerimiz, yurtlarını yuvalarını, evlâd ü ıyâllerini de terk ediyorlardı. Mesela, Hz.Ömer (ra) giderken zevcelerini götürmüyor. Hz. Ebu Bekir (ra) giderken, O'nun yanında da, Hz. Aişe (r.anh.) yoktur. Efendimiz (sav)'le arasında küçük bir bağın teessüs etmeye başladığı o dönemde, evet o azîzelerden azîze olan kadının ayrı bir izzet kazandığı o dönemde nerededir acaba Hz. Aişe (r.anh.) validemiz? Nerede isimlerini bile bilmediğimiz Hz. Ebu Bekir'in zevceleri, nerede o çok yaşlı ve gözleri görmeyen babası Ebu Kuhafe..? Nasıl bunları bırakıp gitmişti? Bu şefkat kahramanlarının şefkatsiz olduklarını söyleyebilir miyiz? Hayır, onların hepsi de birer merhamet âbidesiydi ve her türlü takdîrin üstünde kuvvetli aile bağlarına sahip idiler.. ama Hakk mülâhazası ve Hakk yolunda hicret herşeyin önüne geçiyordu.. geçiyordu da, kimileri böyle bütün varlıklarını Mekke'de bırakıp ayrılıyor.. kimileri güpegündüz ve herkese meydan okuya okuya Medine yollarına dökülüyor.. kimileri de Allah yolunda hicretin dışında hiçbir şey bilmeden bir meçhûle doğru "şedd-i rihâl" ediyordu. Ayrıldıkları yerde yurt-yuva, evlâd u ıyâl, mal-menâl her şeye sahip idiler; gidecekleri yerde ise onları, yalnızlık, gurbet, fakr u zaruret bekliyordu. Medine'deki babayiğitlerin, evlerini onlara tahsis edip, onları bağırılarına basacakları henüz belli değildi. Bu itibarla onlar bir insanlık kıvamını temsil ettikleri gibi, aynı zamanda müstesna bir topluluk olan Ensar cemaatinin ortaya çıkmasına da yardımcı oluyorlardı.. ve böylece Ensar kudsiler ölçüsünde havarileşiyor, Muhacirler de Ensar oluyordu. O gün için bu iki cemaatin hayat stilleri birbirini tutmuyor, düşünce ufuk ve kutupları birbirinden farklıydı. Muhavere ve müzakere seviyesi ise kat'iyyen aynı derecede değildi. Ve işte Muhacirin-i Kirâm bütün bunların yanında daha nelere nelere katlanmış, hayatlarını Hicretleştirmişlerdi. Ve bu işten hiç mi hiç dönen de olmamıştı. Evet, talihsiz bir şairden başka yeniden Mekke'ye gitmeyi düşünen olmamıştı. Onun da imânı henüz içine oturmamıştı.

Ashâb-ı Kirâm'ın müslümanlığını derinleştiren ve müslümanlığı bir başka türlü renklendiren Hicret, günümüzde de aynıyle bahis mevzuudur.

Ayrıca Hicret'in, Kur'ân talebesine kazandırdığı çok şey vardır. Çünkü herkes doğup büyüdüğü yerde, iyi şeylerle beraber bir kısım menfi izler de bırakır. Evet, her insan doğduğu köyde, şehirde, kasabada, onu tanıyan emsallerinin, yaşitlarının arasında bıraktığı menfi izler vardır. Kavga ettiği günler, yumruk salladığı zamanlar vardır. Ma'rifet olsun diye yapıp sergilediği şarlatanlıklar vardır. Halbuki bütün bunlar, daha sonra Rabbin, ihsan-ı İlâhi olarak onun omuzuna yükleyeceği vazifenin tebliğinde, o iş için gerekli olan vakar ve ciddiyet ile telifi kat'iyyen imkânsızdır. Çünkü daha sonraki dönemde da'vâsı itibariyle, onun bidâyet-i hayatındaki bu çocuksu tavırları, bir kısım kimselerin kafalarını bulandırabilir, vazifesine gölge düşürebilir ve o döneme ait kaçınılması imkânsız bazı tavırlar onların çevrelerinde menfi değerlendirmelere sebep olabilir. Nitekim Efendimiz'e Mekkeliler Ebu Tâlib'in yetimi diyorlardı. Evet, Cihanların uğrunda fedâ olması gerekli O Zât (sav)'a, O Dürr-i Yektâ'ya (binler rûhumuz olsa fedâ olsun) Ebu Tâlib'in yetimi diyorlardı. Aslında onların böyle düşünmesi O'nun getirdiği mesaja karşı bir tavrın ifadesiydi; ama onlar, bu yetimliği kullanmak istiyorlardı. Yani, "yahu dün sokakta bizimle beraber koşuyordu. Şimdi kalkmış semâların üstünde dolaştığını iddia ediyor, bizim aklımızın eremeyeceği şeyler getiriyor." diyorlardı. Kaldı ki, O nezîh rûh ve O dâmen-i muallâ (sav), daima Allah tarafından korunmuş ve Peygamberliğe hazırlanmıştı. Yani tâ ilk günlerinde, bir gaybî inayetle sonraki vazifesine göre hazırlanmıştı. Buyuruyor ki "Ben hayatımda iki defa düğüne niyet ettim, çıktım giderken, yolda bir gaflet bastı, bir yerde çömeldim oturdum, ancak güneşin ışınlarının başımı okşamasıyla uyandım. Bir başka sefer yine bir düğüne gitmeye teşebbüs ettim.. yine yolda uyuyakaldım, anladım ki Allah benim düğüne gitmeme müsaade etmiyor." Evet, Allah Celle Celalühü O'nu birşeyler için hazırlıyordu. 25 yaşlarındaydı. Ka'be-i Muazzama yıkıldıktan sonra inşâsı için çalışılıyordu, O da taş taşıyordu. Zaten böyle şerefli ve kıymetli bir işte, O'nun

çalışmaması da düşünülemezdi. Bir aralık amcası ve sırdaşı Hz. Abbas (ra) O'na (sav): "Belindeki peştemalin bir ucunu omuzuna koy, taşlar omuzunu incitmesin." Peştemalin ucunu omuzuna koydu ama, vücudunda açılmaması gerekli olan bazı yerleri açılmıştı. O esnada gözüne melek göründü.. ve O birdenbire sırtüstü yere yıkıldı, derken gözleri yukarıya dikildi... O günden sonra da bir daha dizinin üstünden itibaren vücudunu açtığı müşahede edilmedi. Allah O'nu büyük da'vâ için hazırlıyor ve onu gelecekteki vazifesi adına zararlı herşeyden koruyordu. Koruyordu ama, Mekke'liye göre yine de O, Ebu Tâlib'in yetimiydi. Ve işte Aleyhissalatü Vesselam'a, Efendiler Efendisi'ne "Ebu Talib'in yetimi" dendiği ve kendisine bu nazarla bakanlardan destek bulamadığı bir dönemde, Ensar Efendilerimiz O'na sînelerini açtılar.. sîneleriyle beraber yurtlarının yuvalarının kapılarını da açtılar. Yetmiş şu kadar erkek ve birkaç kadın O'na: "Medine'ye gel Ya Rasulüllah!" dediler. "Malını malımız, canını canımız gibi bilip koruyacağımıza ve İslâm uğrunda herşeye katlanacağımıza söz veriyoruz" dediler. Ve Allah Rasulü (sav) kendini, böyle kuşluk güneşi hüviyetinde pırıl pırıl tanıyan, tepeden tırnağa hürmet hisleriyle dopdolu bir cemaatin sımsıcak kucağında buluyordu. Bu cemaat O'nu tanıdığı gün Peygamber olarak tanıyor, peygamberliğe has vakar ve ciddiyet içinde görüyor ve çocukluğunu da hiç bilmiyorlardı...

Ashâb Efendilerimiz (r.anhüm) de ilk memleketleri olan Mekke'de hep hor ve hakir görülmüştü. Hz. Bilâl-i Habeşî'yi anlamaları ancak Mekke fethinden sonra müyesser olmuştu. Bilâl-i Habeşî ve onun gibi temiz ruh, sağlam karakter nice kimseler vardı ki, Mekke'deki içtimaî telakki ve o günkü bakış açısından dolayı hep horlanıp hakir görülmüşlerdi.. ve bunların Medine'de el-üstü bir cemaat oldukları ortaya çıkmıştı. Diğer Ashab Efendilerimizi de böyle kabul edebiliriz. Mekkelilerin yukarıdan baktıkları kimseler için Medineliler ağlıyor, "Ya Rasulallah! Malımıza, evimize, barkımıza ortak olsunlar, şu fedakâr arkadaşlarımız, hicret edip geldiler, biz de malımızdan, canımızdan fedakârlıkta bulunmak suretiyle katkıda bulunalım istiyoruz" diyorlardı. Bu da hicretin bir başka yanı...

Kaldı ki onlar, ısmarlama Nebî'nin hususî ihtimama mazhar cemaatıydı... Hicretin başını çeken o şanlı Nebî ise, en küçük yaşından peygamberlik dönemine kadar hep korunmuş, hep himaye altında yetişmiş ve gelişmişti.

Bizler için de hizmet adına hicret çok önemlidir. Evet, her birerlerimiz, mukteza-yı beşeriyet olarak bazı karışık işlere girdiğimizden ve elimizde olmayarak bazılarının hakkımızda bir kısım bulanık şeyler söylediğinden ve söyliyeceğinden ötürü bulunduğumuz yerden hicret edip ayrılmamız elzemdir. Zira niyetler ne kadar halis de olsa, tam bir emniyet ve güven telkin edebilmek için, muhatapların dimağlarında en küçük bir bulantıya meydan vermeyecek şekilde nezih bulunmamız, şarttır. Bu da ancak, bizim, yanlış ve eksiklerimizi bilmeyenlerin yanında mümkün olur ki, dilimizde bunu "gökten inmiş gibi" sözcüğüyle ifade ederiz ve böyle olmamız, böyle görmemiz hizmetin te'siri açısından çok önemlidir.

Allahü Teâlâ gönderdiği bütün müceddîdleri, mürşîdleri hicret ettirmesi de bunun ilâhî bir kanunu olduğunu gösteriyor. Allah bu kanunla bütün mürşîdleri, mübellîğleri âdeta hicrete mecbûr kılıyor.. biri şarkın yalçın kayaları arasında zuhûr ediyor, sesi orada değil de daha ziyade Batı Anadolu'da ve İstanbul âfâkında yankılanıyor. İmam Gazali'nin gezmediği yer kalmıyor. İmam-ı Rabbani Hazretleri bir baştan bir başa Hindistan'da seyahat ediyor. Bu müstesna büyüklerimizden hangisinin mücadelesini tetkîk etsek, hayatlarında hicretin ağırlık ifade ettiğini görürüz. Mukaddes göç, hizmetimiz açısından eski devirlere nisbeten daha da önemlidir. Evet, bir mü'min kardeşimiz, buradan kalkıp diyar-ı küfre hicret ediyorsa, biz buna küçük nazarıyla bakamayız. Bugün bir Medine yoktur ama, her yere Medine'nin boyasını çalmak, Medine misal şehirler kurmak vardır.. bir diğer tâbirle, Medine sahibinin huzûruna çıkabilmek için, pek çok Medine meydana getirmek vardır. "Medineleri arkamıza bırakıp, senin 'Medine' ne koştuk ya Rasulallah!" diyebilmek için, bugün hicrete, hicret beldelerine ihtiyaç vardır. Sırf Allah rızası için ve İslâm'ı neşretmek için dünyanın dört bir yanına göç edenlerin durumunu hafife alamaz ve basite ircâ edemeyiz. Çünkü bu

muhacirlerin herhangi bir maddi çıkarları ve menfaatleri yoktur; yaptıkları ve yapacakları şey sadece İslâm'ı tebliğ ve bekledikleri de sadece ve sadece Allah'ın rızasıdır. Türkiye'nin içinde ve dışında ve âlem-i İslâm'ın sair yerlerinde, Hakk da'vâsı için hicret eden kimseler, "innemel-a'mâlû binniyat ve innemâ liküllimriin ma nevâ" fehvasınca niyetlerine göre mükafaat elde edecek ve ilk hicret edenlerin arkasında -inşaallah- yerlerini alacaklardır! Yani Allah, muhacirleri muhacirlerle Ensar'ı da Ensar'la haşredecektir! "Muhacirler toplansın!"dendiğinde bu mukaddes göçün heyecanıyla yollara düşmüş olanlar, muhacirlerin arkasında yerlerini alacaklardır. Kimbilir sizde herhangi birinizin önüne Ebu Bekir (ra) mı rastlayacak, Ömer (ra) mı rastlayacak, Osman (ra) mı rastlayacak?! Bunları, Rabbine hesap verme mevkiini her an idrâk, bir ayağının mezarda bulunduğunu his ve idrâk eden bir insanın ağzından dinliyor gibi dinleyin; eğer bu mevzûda hilâf-i vâki ve mübalağalı beyânda bulunuyorsam, Allah'a hesap vereceğim demektir...

Uğrunda hicret ettiğimiz yüksek mefkûreyi her zaman tahakkuk ettiremeyebiliriz. Ama hâlis bir niyetle, "Keşke bize de nasip olsa, biz de gitsek, hiç olmazsa gidip bir kaç hafta kalabilsek.. kalabilsek de yüksek mefkûremize hizmet edebilesek" niyetlerini içlerinde yaşattıkları sürece kazanırlar. Efendimiz (sav)'in bir beyânıyla izâh edeyim, buyuruyorlar ki, "Bir insan yürekten, ihlâsla şehâdeti taleb ederse, yatağında ölse dahi şehid olur." Evet bir insan, sadece ve sadece Allah da'vâsı için, Rabb'imizin yüce adının en ücrâ yerlerde dahi şehbâl açması için, kafasında hicret kurup duruyorsa, "Gidelim, görelim, gezelim, anlatalım, İbrahim'lerin yolunda, Musa'ların, Mesih'lerin (Alâ Nebiyyinâ ve aleyhimusalâtu vesselâm) yolunda ve insanlığın İftihar Tablosu'nun yolunda, biz de bu vazifeyi yapalım" düşüncesiyle yatıyor, kalkıyorsa, o kimse memleketinde de kalsa, orada ölse, ümid ediyoruz ki Allah (cc) bu düşünce sahibini muhacirler defterine kaydeder. Rabbim, boyunduruğun yere konduğu bu devirde, İslâm dünyasına sahip çıkanları hem muhacirlikle, hem de şehâdet sevabıyla serfirâz kılsın! Evet bu yönüyle de "Mukaddes Göç" çok önemlidir ve

112  
üzerinde daha çok şey söylenebilir...

## **HİCRET RUHU**

Bizler için hizmet adına hicret çok önemlidir. Evet, her birerlerimiz, mukteza-yı beşeriyet olarak bazı karışık işlere girdiğimizden ve elimizde olmayarak bazılarının hakkımızda bir kısım bulanık şeyler söylediğinden ve söyleyeceğinden, doğup büyüdüğümüz yerden hicret edip ayrılmamız elzemdir. Zira niyetler ne kadar halis de olsa, tam bir emniyet ve güven telkin edebilmek için, muhatapların dimağlarında en küçük bir bulantıya meydan vermeyecek şekilde nezih bulunmamız, nezih tanınmamız şarttır. Bu da ancak, bizim, yanlış ve eksiklerimizi bilmeyenlerin yanında mümkün olur ki, dilimizde bunu "gökten inmiş gibi" sözcüğüyle ifade ederiz.. ve böyle olmamız, böyle görmemiz hizmetin te'siri açısından çok önemlidir.

Allahu Teâlâ gönderdiği bütün peygamberleri ve onların arkalarındaki müceddidleri, mürşidleri hicret ettirmesi de bunun âdetâ ilâhî bir kanun olduğunu gösteriyor. Allah bu kanunla bütün mürşidleri, mübelliğleri âdetâ hicret yolundan geçmeye zorluyor gibidir. Çağımızda biri, şarkın yalçın kayaları arasında zuhûr ediyor, sesi orada değil de daha ziyade Batı Anadolu'da ve İstanbul âfâkında yankılanıyor. İmam Gazalî'nin gezmediği yer kalmıyor. İmam-ı Rabbanî Hazretleri bir baştan bir başa Hindistan'da seyahat ediyor. Bu müstesna büyüklerden hangisinin mücadelesi tetkik edilse, hayatlarında hicretin ağırlık ifade ettiği görülür.

Mukaddes göç, hizmetimiz açısından eski devirlere nisbeten daha da önemlidir. Evet, bir mü'min kardeşimiz, buradan kalkıp diyar-ı küfre hicret ediyorsa, biz bunu önemsiz göremeyiz. Bugün bir Medine yoktur ama, her yere Medine'nin boyasını çalmak, Medine misal şehirler kurmak vardır.. bir diğer tabirle, Medine sahibinin huzuruna çıkabilmek için, pek çok Medine meydana getirmek şarttır. "Medineleri arkamıza bırakıp, senin Medine'ne koştuk ya Rasulallah!" diyebilmek için, bugün hicrete ve hicret beldelerine ihtiyaç vardır. Evet, sırf Allah rızası için ve İslâm'ı neşretme yolunda, dünyanın dört bir yanına göç

edenlerin durumunu hafife alamaz ve basite ircâ edemeyiz; çünkü bu muhacirlerin herhangi bir maddî çıkarları ve menfaatleri yoktur.. yaptıkları ve yapacakları şey sadece İslâm'ı tebliğ, bekledikleri de sadece ve sadece Allah'ın rızasıdır. Türkiye'nin içinde ve dışında ve âlem-i İslâm'ın sair yerlerinde, Hakk da'vası için hicret eden kimseler, "inneme'l-a'malü binniyât ve innema liküllimriin ma neva" fehvasınca, niyetlerine göre mükafat görecek ve ilk hicret edenlerin arkasında -inşaallah- yerlerini alacaklardır! Yani Allah, Muhacirleri Muhacirlerle, Ensarı da Ensarla haşredecektir! Bu itibarla da, "Muhacirler toplansın!" dendiğinde bu mukaddes göçün heyecanıyla yollara düşmüş olanlar, Muhacirlerin arkasında yerlerini alacaklardır. Kimbilir sizden herhangi birinizin önüne Hz. Ebu Bekir (ra) mı rastlayacak, Hz. Ömer (ra) mı rastlayacak, Hz. Osman (ra) mı rastlayacak?! Bunları her an Rabbinin huzurunda hesap vereceğine inanan ve bir ayağının mezarda bulunduğunu his ve idrak eden bir insanın ağzından dinliyor gibi dinleyin; eğer bu mevzuda hilaf-ı vaki ve mübalâğalı beyânda bulunuyorsam, Allah'a hesap vereceğim demektir...<sup>113</sup>

## **İDEAL MUHACİRİN VASIFLARI**

Kelime mânâsı olarak, bir yerden bir yere göç etmeye hicret, bu ameliyeyi pratiğe döken kişiye de muhacir denir. Daha geniş ifadesiyle hicret, içteki duygu ve düşüncenin aksiyona dönüşmesidir. Bu mânâda hicretin, hemen her yüce davada çok önemli bir yeri vardır.

Biz burada hicret mevzuundan ziyade, ideal mânâda bir muhacirde mutlaka olması gereken bazı esaslar üzerinde durmak istiyoruz:

**1.** Hicrette iç dizayn ve iç kontrol çok önemlidir. Bu açıdan muhacir olarak bir yere göç edilirken, sadece bu "gitme" meselesi nazar-ı itibara alınıp hâlisane bir niyetle gidilmelidir. Sahabe Efendilerimiz (ra) Mekke'den Medine'ye hicret ederken, yurdu-yuvayı bütünüyle terk etmişler ve daha sonra arkada bıraktıkları şeyleri hayallerinden bile geçirmemişlerdir. Oysa ki Mekke, öyle kolay kolay terk edilecek bir şehir değildi. Bir kere o

zamanlar, Medine halkının yarısı çoban, yarısı çiftçi ve sınıf itibarıyla de ikinci-üçüncü sınıf insanların yaşadığı bir yerdi. Hâlbuki Mekke, hem ilim hem de ekonomik seviye olarak o zamanki Arap yarımadasının en medenî şehirlerinden biriydi. Buna rağmen Sahabe-i Kiram, Mekke'yi kafalarından öylesine söküp atmışlardı ki, daha sonraki dönemlerde değişik vesilelerle Mekke'de kalan muhacirler hastalandıkları zaman, "Burada ölüp kalacağız ve hicretimiz bâtil olacak" endişesiyle tir tir titrerlerdi. Bu sebeple, yüce bir mefkûre uğruna göç eden insanlar, hep ihlâs ve samimiyetle hareket etmelidirler.

**2.** Hiçbir beklentiye girmeden bu şerefli işi gerçekleştirmelidirler. Bu sayededir ki, Cenâb-ı Hakk'ın, hicret uğrunda terk edilen şeylere mukabil büyük lütuflarda bulunması beklenir. Evet Allah (cc), niyetin hulûsuna göre terk edilen şeylere karşılık olarak, bazen bir, bazen on, bazen yüz, bazen bin kat karşılık verebilir. Bir kere daha hatırlatalım ki, bunun yegane şartı beklenti içinde bulunmamaktır. Buna rağmen Allah, çeşitli lütuf ve ihsanlarda bulundu ise, insan "Rabbimizin meşiet-i Subhâniyesi öyle gerektirmiş ki, hiç lââyık olmadığımız halde bize bunları bahşetmiş" demeli, şükran duyguları içinde iki büklüm olmalıdır.

**3.** Muhacir, hicret edeceği yere giderken, "bir daha geri dönmek" üzere gitmelidir. Çünkü muhacirin mezar taşları, hicret ettiği yeni dünyaların bir nevi tapu kayıtları gibidir. Hatta muhacir, kendi ülkesinin yemyeşil yamaçlarını, bağlarını ve diğer bütün güzelliklerini düşündüğünde "Aman Allah göstermesin burada ölmek mi!" duygusuyla Sahabe gibi tir tir titremelidir.

Evet, ideal muhacir, niyetini hâlisane yaptıktan sonra gideceği yere gitmeli, "Senede bir defa olsun gelip ülkemi göreceğim" gibi mülâhazalara kapılmamalı ve bir daha da geriye dönmeyi düşünmemelidir. Hatta o ilk garipler gibi yerlerini terk etmeyi, savaşta cepheyi terk etmekle eş tutmalı ve bir adım bile yerlerinden ayrılmamalıdır.<sup>114</sup>

## **HİCRET'TE MEBDE'DEN MÜNTEHAYA MESAFE**

**Namazda okunan hutbede, hicretle ilgili olarak**

**müşahhasan mücerrede çok güzel bir geçiş vardı: Mebde'den müntehâya mesafenin insafsızlığı, yoldaki gulyabaniler... Buradaki mesafe, hicretin başladığı yer ile bittiği yer arasındaki mesafe midir; yoksa hicretten nihâî hedefe uzanan mesafe midir?**

Çekilen ızdırap ve sıkıntı, hedefin büyüklüğü ile mebsûten mütenasiptir (doğru orantılı). Meâlîye ulaşmak için, kalbî ve rûhî hayata açılmak gerekir. Orada ifade edilmesi gereken bir husus daha vardı: Hadis-i şerifte, "Muhacir, günahlardan hicret edendir" buyrulur. Nefisten rûha, cismânî hayattan kalb ve rûhun derece-i hayatına hicret. Böyle kalbî ve rûhî seyahatle maddî hicret arasında zorluk ve keyfiyet bakımından herhangi bir fark yoktur. Her ikisinde de, mebde' ile müntehâ arasındaki mesafe çok uzundur; yolculuk da çok zordur ve çok meşakkatlidir. Ama kalbinde böyle bir yolculuğu duymayan, böyle bir yolculuğa hiç çıkmamış insan, hep düz bir Müslüman olarak kalır ve hadis-i şerifte belirtilen hicretin ne olduğunu asla anlayamaz.

Hicret, insanlık tarihinin en önemli realitelerinden biridir. O, Sahâbe-i Kirâm ve Havârî efendilerimizde en üst seviyede temsil edilmiştir. Bugün de onlara yakın seviyede bir hicretin yaşandığı söylenebilir. Ne var ki, bir sahada yaşanan böyle bir hicretin, yaşanması gereken başka sahalarda da aynı noktaya ulaşıldığını söyleyemeyeceğim. Meselâ, Türk işadamları dünyanın her tarafına bu ruh ve bu manâ ile açılmalıydı. Bugün Türkiye, ekonomisi açısından da, içindeki nüfus ve işadamları ağırlığını artık kaldıramamaktadır. Kaldı ki, hemen her yeni medeniyet bir hicret neticesinde kurulmuştur. Bu bakımdan, hicretin ehemmiyeti çok iyi kavranmalı ve onu da böyle yeni bir medeniyet adına ciddî bir ceht ve gayret takip etmelidir.<sup>115</sup>

## **DİĞER PEYGAMBERLERİN VE HZ. MUSA'NIN HİCRETİ**

**Diğer peygamberlerin hemen hepsinin misyonlarının bir noktasında hicret olmasına mukabil, Hz. Musa da (as) risaleti öncesi bir hicret var. Bunun hikmeti nedir?**

Hicret'in temel esprisi, temel manâsı, bir misyon sahibinin, doğup büyüdüğü, çocukluğunu geçirip tanındığı yerden, tanınıp bilinmediği bir başka yere göç etmesi ise, bütün hicretleri bu manâ zaviyesinden ele alabiliriz. Bir insana, doğup büyüdüğü yerde fazla itibar edilmez. Çocukluğundaki bir kusuru, gençliğindeki bir hatası göze batır; ayrıca, o orada, "bizim falanca"dır. Fakat bir misyon ve o sahada hizmet aşk ve şevkiyle bir başka diyara giden insan, orada yepyeni biri olarak karşılanır. Hz. İbrahim, (as) doğup büyüdüğü Irak'tan Kenan diyarına gelmiş; Hz. Lût (as), Sodom ve Gomore'ye gitmiş, Efendimiz (sav) ise, Medine'ye hicret buyurmuşlardır. Hz. Musa ise, kendisine risalet verilmeden önce Medyen'den 10 yıl kadar kalmıştır ki, bu, onun için sanki bir eğitim ve risalete hazırlık dönemi olmuştur. Daha önce de bahsi geçtiği gibi, Firavun'dan firarla, Cenab-ı Hakk'a mülâkî olma dönemi geçirmiş ve 10 yıl önce geldiği yerden, hüküm sahibi bir Rasûl olarak dönmüştür.<sup>116</sup>

## HİCRET VE DİL BİLME

**Sahabe olsun, öncekiler olsun, gittikleri yerlerin dilini bilmiyorlar mıydı?**

Dil, o zaman çok problem değildi. Sahabe içinde başka dilleri öğrenenler olmuştı. Efendimiz (sav), Zeyd ibn Sabit'e, "Süryanice'yi öğren" deyince, hem de o dilde diplomatik mektup yazacak ölçüde onu 15 günde öğrenebiliyordu. Ubeyy ibn Ka'b için de aynı şey söz konusudur. Yani dil öğrenmek, şimdi olduğu gibi o zaman problem değildi. Bununla birlikte, dini tebliğde dilin ikinci derecede bir önem taşıdığını defalarca arz etmeğe çalıştım. Önemli olan, hal dilidir ki, bu dil, evrenseldir. Her yerde geçer ve anlaşılır. İnsanlar, size, davranışlarınıza, ahlâkınıza, ilim ve irfanınıza, ortaya koyduğunuz işe baktıkları zaman, "İşte bunların tâbî olduğu din, hak din olabilir" diyorlarsa, o zaman dil, aradaki boşlukları doldurmada bir hizmet görebilir. Biz, cihan çapında geriler ve yıkılırken, bütün İslâm âlemi, hâlâ belini doğrultamadığı bir hezimetini yaşarken, belki her evde Kur'an-ı Kerim vardı; çok güzel daha başka kitaplar da vardı... Fakat,

Kur'an-ı Kerim mehcur olmuş, arkaya atılmışsa, Kur'an'la insanlar arasına mesafeler girmişse; bir hadis-i şerifte buyurulduğu gibi, Kur'an bir vadide, insanlar bir başka vadide ise, dil bilseniz dahi ne işe yarar ki?<sup>117</sup>